

«ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ СУДДІВСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ, ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ЯК СКЛАДОВА СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»

Круглий стіл з такою назвою відбувся у Верховному Суді України. Захід організовано Верховним Судом України в рамках проекту Ради Європи «Посилення незалежності, ефективності та професіоналізму судової влади в Україні», що здійснюється за фінансової підтримки уряду Королівства Швеція

Відкрив круглий стіл Голова Верховного Суду України **Ярослав Романюк**, який подякував представникам органів Ради Європи (РЄ), міжнародним експертам, уряду Королівства Швеція за організацію та участь у заході й запросив присутніх до активного обговорення актуальних проблем.

З доповідями виступили народні депутати України, зокрема член Комітету Верховної Ради України з питань верховенства права та правосуддя, член Вищої ради юстиції **Сергій Влащенко**, секретар Комітету Верховної Ради України з питань правової політики **Наталія Агафонова**, представник України у Європейській комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія), заступник члена Постійної делегації у Парламентській асамблеї РЄ **Володимир Пилипенко**. Народні депутати зауважили, що стандарти функціонування судової влади не закладені на конституційному рівні і що необхідно зберегти баланс між тим, чого Україна потребує для проведення реформ, та тим, що вона може отримати від європейських інституцій. Заступник міністра юстиції України **Руслан Рябошапка** наголосив, що здійснення судової реформи в Україні має стати одним із пріоритетів державної політики.

Представники міжнародних організацій та РЄ звернули увагу на те, що незалежність судової влади є важливою для функціонування правового суспільства. На думку Надзвичайного і Повноважного Посла Королівства Швеція в Україні **Андреаса фон Бекерата**, для успішного проведення судової реформи потрібно створити передумови, які виключатимуть корупцію і забезпечуватимуть верховенство права.

Керівник департаменту з питань правосуддя та правового співробітництва РЄ **Ханне Юнкер** зазначила, що відповідно до європейських стандартів першочергове завдання судової влади — це надання якісних судових послуг населенню. Основні проблеми судової влади у тій чи іншій мірі існують у всіх державах РЄ та охоплюють втручання виконавчої влади в роботу судової системи, недовіру людей до судів, надмірну тривалість судового провадження, корупцію, хронічне невиконання судових рішень, політизацію судових органів.

Спеціальний представник Генерального секретаря РЄ **Йорун Шоккенбрук** звернув увагу на те, що, хоча реформування судової влади — найменш суперечлива частина загального пакету реформ в Україні, але більшість зобов'язань не виконано

і майже відсутній прогрес у цьому напрямі.

Заступник керівника департаменту з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) Комітету міністрів РЄ **Фредрік Сундберг** ознайомив учасників заходу з діяльністю цього Комітету як керівного органу РЄ, до складу якого входять представники 47 держав-членів. Комітет міністрів — це міждержавна інституція, яка здійснює контроль за виконанням рішень ЄСПЛ та дотриманням державами-членами РЄ Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Стосовно України з 1997 р. було прийнято 962 рішення ЄСПЛ, і на сьогодні залишаються невиконаними переважна їх кількість. Доповідач наголосив, що 127 із цих рішень вказують на структурні проблеми, що потребують законодавчого вирішення. Експерт схвалив зменшення прокурорського впливу на суддів.

Професор із прав людини, директор Адвокатського центру з прав людини Міддлсекського університету (м. Лондон) **Філіп Ліч** розглянув питання європейських стандартів правосуддя як основних принципів під час слухання справи в ЄСПЛ на прикладі справи «Олександр Волков проти України». Зокрема, з огляду на

порушення статей 6 та 8 Конвенції ЄСПЛ ухвалив безпрецедентне зобов'язальне рішення про поновлення судді на посаді.

Про питання дисциплінарної відповідальності судді у справі «Олександр Волков проти України» розповів керівник Головного управління з питань судоустрою та правової політики Адміністрації Президента України **Олександр Волков**, який порушив питання про необхідність встановлення чітких критеріїв правової визначеності суддівської діяльності.

Темі стандартів, які розробляються Консультативною радою європейських суддів (КРЕС) стосовно незалежності судової влади та порівняльному огляду судових систем у Європі, присвятив свою доповідь президент Міжнародної асоціації суддів, голова місцевого суду Флорідсдорфа **Герхард Райсснер**. Про діяльність та висновки КРЕС розповів співсекретар КРЕС та Консультативної ради європейських прокурорів (КРЕП) **Арташес Мелікян**.

Під час *другої частини* засідання його учасники обговорили конституційні й законодавчі реформи щодо судової влади України та їх відповідність європейським стандартам незалежності, ефективності та професіоналізму судової влади. Із доповіддю «Рефор-

мування ролі й функцій Верховного Суду України та європейські стандарти» виступив Голова Верховного Суду України **Ярослав Романюк**, який, зокрема, поінформував про пропозиції Верховного Суду України Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України. Ярослав Романюк нагадав, що ці пропозиції, кожна з яких базується на відповідних міжнародних стандартах у галузі судочинства, прав та свобод людини, судді Верховного Суду України детально обговорили й схвалили на Пленумі. Голова Верховного Суду України звернув увагу на необхідності відновлення в Україні триланкової системи судів загальної юрисдикції на чолі з Верховним Судом України з метою спрощення доступу громадян до суду, забезпечення судового розгляду у розумні строки, економії бюджетних коштів. На часі також — запровадження спеціалізації розгляду справ у судах (місцевих, апеляційних та Верховному), а не між судами, коли людина не може збагнути, до якої ж юрисдикції їй податися і роками ходить по судах. На неприпустимість цього вказав, зокрема, і ЄСПЛ в рішенні «Мосендз проти України». Адже, зазначив

Ярослав Романюк, не можна не враховувати, що серед ключових стандартів РЄ у сфері правосуддя — ефективність, доступність, правова визначеність судового розгляду. Голова Верховного Суду України також наголосив на необхідності вирішити питання допуску справ до їх перегляду Верховним Судом України. Той факт, що спеціалізований суд, який розглядав справу, вирішує, чи передавати її до Верховного Суду, чи ні, породжує у суспільстві недовіру до такого рішення суду. Державі і людям потрібен ефективний судовий устрій, і перейматися цим мають усі державні інституції: досить піддавати критиці чинне законодавство, треба спільно напрацьовувати зміни до нього, діяти сконсолідовано на рух уперед. Ярослав Романюк висловив сподівання, що позиція суддівської спільноти буде почута та врахована законодавцем, зокрема і при підготовці остаточного варіанта проекту нової редакції Конституції України.

Ректор Національної школи суддів України **Микола Оніщук** присвятив виступ конституційним засобам забезпечення ефективності та професіоналізму судової влади. Оскільки не всі європейські стандарти у сфері правосуддя імпле-

ментовано в Україні, це створює проблеми в їх застосуванні, зазначив він.

Член правління Центру політико-правових реформ **Роман Куйбіда** наголосив на необхідності реформування Вищої ради юстиції, яке можна здійснити, не чекаючи на внесення змін до Основного Закону України.

На думку наукового консультанта Центру Разумкова, професора

Національного університету «Києво-Могилянська академія» (далі — НаУКМА) **Віктора Мусіяки**, судова влада має враховувати бачення громадянського суспільства щодо розвитку судової системи, що є цілком нормальним для демократичного суспільства.

Завідувач кафедри загальнотеоретичних та державно-правових наук факультету правничих наук НаУКМА,

д.ю.н., професор, суддя Конституційного Суду України у відставці **Микола Козюбра** підтримав позицію про відновлення в Україні триланкової судової системи на чолі з Верховним Судом України, що, на переконання доповідача, надасть можливість найвищому судовому органу в системі судів загальної юрисдикції реально забезпечувати єдність судової практики в державі.

Підсумки за результатами проведення круглого столу відповідно до позицій доповідачів:

■ Утвердження справедливого й незалежного суду на основі європейських стандартів, які розробляються РЄ, з урахуванням історичних особливостей, культурних традицій та рівня правосвідомості вітчизняного суспільства має бути пріоритетним завданням органів державної влади та українського суспільства.

Україні потрібна єдина, комплексна, широка, узгоджена концепція судової реформи, що включала би як конституційно-правові зміни, так і зміни відповідного законодавства. Залучення громадянського суспільства до розробки такої концепції є необхідним для того, аби його інтереси та інтереси українського суспільства в цілому набули пріоритетного значення.

■ Європейські стандарти базуються на таких принципах функціонування судової влади, як її незалежність, ефективність, підзвітність, доступність, прозорість та правова визначеність. Ці стандарти відображені в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та документах інституцій РЄ (Комітету міністрів, Венеціанської комісії, КРЕС, ЄСПЛ та ін.). Українські політики та судді ознайомлені зі стандартами РЄ та мають імплементувати їх у національне законодавство, що становитиме важливий етап судової реформи.

Основні завдання з імплементації європейських стандартів у судову систему України:

■ Зміцнити незалежність судової влади в Україні. Для цього необхідно припинити вплив законодавчої та виконавчої влади на владу судову, що, зокрема, знаходить вираження в активній участі Верховної Ради України у процесі обрання суддів, і тим самим політизує цю процедуру. Крім того, п'ятирічний випробувальний термін для суддів також може бути інструментом зовнішнього впливу. Венеціанська комісія у рекомендаціях неодноразово звертала увагу на необхідність приведення цих положень українського законодавства у відповідність до європейських стандартів.

■ Відновити в Україні триланкову судову систему на чолі з Верховним Судом України як найвищим судовим органом в системі судів загальної юрисдикції з відновленням його касаційних повноважень та наданням важелів впливу на забезпечення єдності судової практики.

■ Виконати заходи загального та індивідуального характеру, встановлені рішенням ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України». Виконання заходів загального характеру, передбачених цим рішенням, може якісно реформувати систему дисциплінарної відповідальності судді, яка передбачає надання процедурних гарантій неупередженого розгляду дисциплінарних справ, зміну складу Вищої ради юстиції, чітке визначення та диференціацію санкцій дисциплінарного провадження і чітке визначення поняття «порушення присяги судді» як підстави дисциплінарного провадження, встановлення чітких критеріїв правової визначеності щодо дисциплінарних порушень тощо.

■ Вирішити проблему невиконання рішень ЄСПЛ та українських судів, яка має системний характер, про що зазначено в рішеннях ЄСПЛ та документах Комітету міністрів РЄ.